

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN MIETINTÖ 2/2003 vp

Hallituksen esitys laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta ja laiksi ympäristönsuojelu- lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 2 päivänä syyskuuta 2003 lähettänyt ympäristövaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta ja laiksi ympäristönsuojelulain muuttamisesta (HE 33/2003 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- neuvotteleva virkamies Maija Pietarinen, hallitusneuvos Ulla Kaarikivi-Laine ja hallitussihteeri Mika Seppälä, ympäristöministeriö
- hallitussihteeri Jaana Heikkinen, liikenne- ja viestintäministeriö

- merenkulun ylitarkastaja Jorma Kämäräinen, Merenkululaitos
- johtava asiantuntija Aarno Kavonius, Ekokem Oy Ab
- ympäristöasiantuntija Vesa Valpasvuo, Suomen Kuntaliitto
- apulaisjohtaja Kirsti Tarnanen-Sariola, Suomen Satamaliitto
- pääsihteeri Esko Joutsamo, Suomen luonnon-suojeluliitto ry
- toimitusjohtaja Olof Widen, Rahtialusyhdistys r.y.
- osastopäällikkö Jukka Kantola, Suomen Varustamoyhdistys
- suojelujohtaja Jari Luukkonen, WWF Finland.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annettua lakia (alusjätelaki) ja ympäristönsuojelulakia siten, että niillä voidaan panna täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi aluksilla syntyvän jätteen ja lastijäämien vastaanottolaitteista satamissa (alusjätedirektiivi).

Alusjätelakia muutettaisiin siten, että aluksella syntyvät kiinteät jätteet ja käymäläjätevedet liitetään niin sanottuun ei erityismaksua -järjes-

telmään, jossa perittävät maksut eivät riipu jätetyn jätteen määrästä. Tämä järjestelmä laajennettaisiin koskemaan kaikkia aluksia lukuun ottamatta sellaisia kalastusaluksia ja huvialuksia, jotka voivat ottaa enintään 12 matkustajaa.

Alusjätelakiin lisättäisiin sataman määritelmä ja säännös satamien velvollisuudesta laatia aluksista peräisin olevia jätteitä koskeva jätehuoltosuunnitelma. Lisäksi nykyisin asetustasoiset määritelmäsäännökset lisättäisiin alusjätelakiin.

Ympäristönsuojelulakiin lisättäisiin säännös, jonka nojalla satamien ympäristölupaa koskevassa lupaharkinnassa olisi otettava jätehuolto-suunnitelman vaatimukset huomioon ja luvassa

olisi annettava tarpeelliset määräykset jätehuolto-suunnitelmasta.

Ehdotetut muutokset on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksessä mainituista syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää lakiesitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena ja puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä.

Esityksessä ehdotetaan alusjätelakia ja ympäristönsuojelulakia muutettavaksi vain siltä osin kuin alusjätedirektiivin täytäntöönpano muutosta edellyttää. Alusjätelainsäädännön kokonaisuudistus on kuitenkin tarkoitus aloittaa lähiaikoina, koska laki ei enää teknisesti vastaa nykyisiä lakitekniisiä vaatimuksia siihen tehtyjen lukuisten muutosten vuoksi.

Ympäristövaliokunta pitää erittäin tärkeänä kokonaisuudistuksen mahdollisimman pikaista aloittamista. Kokonaisuudistustyössä on valiokunnan mielestä pohdittava mahdollisuuksia säätää ja ottaa käyttöön uusia toimenpiteitä, joilla tehokkaasti estetään jatkuvasti edelleen tapahtuvia laittomia öljypäästöjä. Öljypäästöt eivät ole merkittävästi vähentyneet, vaikka alusjätteen jättöpakko on ollut voimassa vuodesta 1999 ja pakollinen ei erityismaksua -perusteinen maksujärjestelmä vuodesta 2000. Koko Itämeren alueella päästöjä arvioidaan edelleen tapahtuvan noin 400—500 vuosittain. On arvioitu, että laittomien pilssivesien yhteenlaskettu määrä ylittää tapahtuneissa onnettomuuksissa mereen päässeet päästömäärät.

Valiokunta on useissa lausunnoissaan edellyttänyt uusien toimenpiteiden käyttöönottamista merensuojelun tehostamiseksi. Valiokunta toistaa nämä kannanotonsa ja kiirehtii talousvyöhykkeen perustamista tarkoittavan lainsäädännön pikaista saattamista eduskunnan käsiteltäväksi. Mahdollisuus sakottaa Suomen aluevesirajojen ulkopuolella talousvyöhykkeellä tapah-

tuvista laittomista öljypäästöistä on yksi keino, jolla on mahdollista tehostaa merensuojelua. Oikeusministeriö on asettanut 28. päivänä elokuuta 2003 työryhmän, jonka tulee tehdä ehdotus hallinnollisesta maksujärjestelmästä, jota sovellettaisiin aluksista tapahtuviin laittomiin öljypäästöihin. Valiokunta pitää tätä erittäin tärkeänä ja edellyttää, että myös hallinnollista maksujärjestelmää koskeva lainsäädäntöehdotus valmisteillaan mahdollisimman nopealla aikataululla. Myös yhteistyötä Venäjän ja Baltian maiden kanssa tulee kehittää kaikin mahdollisin keinoin valvontatilanteen kohentamiseksi.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että ei erityismaksua -järjestelmä ei kannusta jätteiden määrän vähentämiseen. Valiokunta pitää tätä sinänsä valitettavana, mutta toteaa, että merensuojelun tavoitteiden kannalta on kuitenkin ensisijaista saada laittomat päästöt kuriin. Järjestelmän tarkoituksena on luoda tilanne, jossa ei synny taloudellista houkutinta päästää öljyä mereen, koska satamassa on joka tapauksessa maksettava ei erityismaksua -järjestelmän mukainen maksu. Säännöllisessä liikenteessä oleville aluksille, joilla on jätehuoltosopimus pätevän jätehuoltoalan yrityksen tai sataman kanssa, voidaan myöntää poikkeus jättöpakosta, jolloin niiden ei myöskään tarvitse maksaa ei erityismaksua -järjestelmän mukaista maksua öljyistä jätteistä.

Valiokunta toteaa myös, että voimassa olevan lain mukaan satamat voivat myöntää alennuksia aluksille, joilla syntyy tavanomaista vähemmän jätettä. Tätä mahdollisuutta satamat eivät kuitenkaan ole käyttäneet. Valiokunta tukee ehdotettua maksujärjestelmää, mutta edellyttää, että lain kokonaisuudistustyössä selvitetään mahdollisuudet jätteiden syntymisen ehkäise-

mistä ja määrän vähentämistä kannustavien toimenpiteiden käyttöön ottamiseen.

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty myös sääntelyn selkeyteen siinä suhteessa, tuleeko satamissa olevien jätteiden vastaanottolaitteiden olla kiinteitä vai ei. Vastaanottolaitteiden tulee olla riittävät niistä tavallisesti käyttävien alusten tarpeisiin nähden. Valiokunta toteaa saamaansa selvitykseen viitaten, että kiinteiden laitteiden lisäksi myös esimerkiksi muualta tilattava säiliöauto täyttää vastaanottolaitteita koskevan vaatimuksen. Lainkohtaa ei ehdoteta sisällöllisesti muutettavaksi.

Satamia koskeva velvollisuus ylläpitää tarpeellisia jätteiden vastaanottolaitteita koskee myös huvivenesatamia. Huviveneiden käymäläjätevesiä varten on varsinkin sisävesien huvivenesatamiin hankittu viime vuosina lisää vastaanottolaitteita, mutta niiden määrä ei ole vielä täysin riittävä. Venesatamat ovat yleensä sisällyttäneet laitteista aiheutuvat kustannukset laituri- ja paikkamaksuihin. Alle 12 henkilöä kuljettavat huvialukset ja kalastusalukset eivät kuulu erityismaksua -järjestelmään. Näiltä aluksilta satama voi periä jätehuoltokustannuksia vastaavan maksun. Alusöljyjäteläin muutosehdotuksen 26 b §:n 2 momentin mukaan maksua öljypitoisten jätteiden ja kiinteän jätteen vastaanottami-

sesta ei peritä kalastusaluksilta ja aluksilta, jotka voivat ottaa enintään 12 matkustajaa. Valiokunta katsoo, että säännöstä tulisi selventää viittaamalla 1 momentissa tarkoitettuun maksuun eli ei erityismaksua -järjestelmän mukaisiin maksuihin. Muita maksuja pieniltä aluksilta voidaan luonnollisesti periä.

Suomen lainsäädäntö olisi tullut saattaa alusjätedirektiivin mukaiseksi 28. päivään joulukuuta 2002 mennessä. Valiokunta kiirehtii osaltaan direktiivin mukaisen lainsäädännön voimaan saattamista. Suomen tulee toimia aktiivisesti täyttääkseen direktiivin vaatimukset, sillä Itämeren suojelun tehostamisen ja kansainvälisen yhteistyön kannalta ei ole suotavaa, että oma täytäntöönpano viipyy.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 26 b §:n 2 momentti muutettuna seuraavasti (Valiokunnan muutosehdotus) ja

että hyväksytään 2 lausumaa (Valiokunnan lausumaehdotukset).

Valiokunnan muutosehdotus

26 b §

(1 mom. kuten HE)

Aluksista peräisin olevien öljypitoisten jätteiden ja kiinteän jätteen vastaanottamisesta ei kuitenkaan peritä 1 momentissa tarkoitettua maksua kalastusaluksilta eikä huvialuksilta, jotka voivat ottaa enintään 12 matkustajaa. Maksua ei myöskään peritä niiltä aluksilta, jotka merenkululaitos on 27 a §:n 3 momentin nojalla vapautanut alusjätteiden jättöpakosta.

(3 mom. kuten HE)

Valiokunnan lausumaehdotukset

1. *Eduskunta kiirehtii alusjäteläin kokonaisuudistusta lain saattamiseksi lakiteknisesti asianmukaiseksi ja merensuojelutavoitteiden kannalta tehokkaaksi ja toimivaksi.*
2. *Eduskunta kiirehtii erityisesti, että hallitus antaa eduskunnalle mahdollisimman pian lakiesityksen Suomen talousvyöhykkeen perustamiseksi ja lakiesityksen aluksista aiheutuviin laittomiin öljypäästöihin sovellettavasta hallinnollisesta maksujärjestelmästä, jotta*

tahallisista öljypäästöistä mereen voitaisiin rangaista sakoilla tai muilla seuraamuksilla.

Helsingissä 25 päivänä syyskuuta 2003

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Pentti Tiusanen /vas	Antti Kaikkonen /kesk
vpj.	Satu Hassi /vihr	Inkeri Kerola /kesk
jäs.	Susanna Haapoja /kesk	Heikki A. Ollila /kok
	Hanna-Leena Hemming /kok	Eero Reijonen /kesk
	Rakel Hiltunen /sd	Ahti Vielma /kok
	Tuomo Hänninen /kesk	Pia Viitanen /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Ekroos.